

KAITSE KODU!

3. august 1929

NR. 31

Hind 20 senti

SARU.

Tänases numbris:

- Kaanepilt:* P. Roger Bloche: *Magajad.*
— *Miks oleme patrioodid?*
E. Diskel: „Kollase” ja „Punase hādaofu” kokkupõrge.
S.: *Kaitseliidu kehalise kasvatuse kursused Aegviidus.*
Dambo: *Türgi püss (veste).*
— *15 a. maailmasõja algusest.*
— *Naine sõdurina.*
— *Lucrezia Borgia.*
— *Põgenikud võõraste leegioni.*
Maito Talvio: *Kured (järg).*
Male.

Mitte ükski iga kaitseliitlane,
vaid iga rahvuslikult mõt-
leja Eesti kodanik loeb

„KAITSE KODU!”

Ei tohi unustada, et „**Kaitse Kodu!**” on oma lühikese ea peale vaatamata loetavaim ja odavam ajakiri Eestis.

„**Kaitse Kodu!**” ilmub iga nädal vähemalt 24-leheküljelises kaustas ja maksab tellides aastas kõigest 6 krooni, s. o. 11½ senti number.

Iga kaitseliitlane, iga kodanik, kes pole veel tellinud „**Kaitse Kodu!**”, tehku seda kohe. Tellimisi võtavad vastu kaitseliidu üksuste pealiked, raamatukauplused ja postkontorid üle maa. Proovinumbriid saadab talitus esimese nõudmise peale välja tasuta.

V aastakäik.

3. august 1929.

KAITSE KOOPI!

Tellimishind: aastas 6 krooni,
poolaastas 3 krooni, veerand-
aastas 1 kroon 50 senti, kuus
50 senti.

Üksik number 20 senti.

Nr. 31.

Kuulutuste hinnad: 1/4 lehek.
teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagu-
mise kaane välisküljel Kr. 80,
teksti järel Kr. 40 ja kaante si-
sekülgedel Kr. 60. — Vähemad
kuulutused proportsionaalselt
odavamad.

Ilmub üks kord nädalas.

Toimetuse ja talituse: Tallinnas, Kaarli tän. 8, Kaitseliidu staabis. Tel. 370. Toimetuse kõnetunnid igal äri-
päeval kella 1/29—10 h. Kaastöö arvatakse ainult siis tasu alla, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tar-
vitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap. Vastutav toimetaja: kol.-lt. J. Maide. Tegev toimetaja: L. Sõerd.

Miks oleme patrioodid?

Meil ei möödu ühtki juubelit ega aasta-
päeva, et ei kõneldaks patriotismist ja
selle tähtsusest meie kui väikerahva elus. Pat-
riotismi vajaduse rõhutajad on inimesed, kes
soovivad head meie rahvale ja riigile.

On ka teine liik inimesi, need eitavad pat-
riotismi, hurjutavad samme, mis meie rahva-
elu juhtide poolt tehakse isamaa-armastuse ja
rahvustunde äratamiseks ning süvendamiseks
ja püüavad naeruvääristada nende tunnete aval-
dusi. Need on inimesed, kes rahva kui oma-
pärase terviku edasikestmisest seavad kõrge-
male mingi teise idee, mis eesmärgiks seab mit-
te kogu rahva, vaid kogu maailma rahvaste
üksikute kihtide huvid ja hüved.

Kuna küsimus meil tihti vaielusainena päe-
vakorral ja selle kohta kuuludub mitmesuguseid,
üksteisele risti vastu käivaid seisukohti, ei ole
huvituseta selgitada: miks peame olema
patrioodid?

Võttes küsimuse sõnasõnalt, me sõna pe a-
me all mõistame neid kohustusi, mis igapähele
rahva liikmele peale paneb tema kuuluvuse tea-
tud rahvusse ja päritolu teatud maalt.

Armastus oma isamaa ja rahva vastu on
üks nendest kõrgetest moraalsetest kohustest,

mida ei saa inimesele peale sundida, kuid mida
ausa ja õilsa hingeeluga inimene iseenesest
tunneb.

Sündides Eesti rahva liikmetena, me kasu-
tame neid edusamme ja nende pingutuste vilja,
mis rahvas on teinud aastatuhandete jooksul
oma kultuuri väljaarendamiseks praeguse tasa-
pinnani. See kohustab meid võla tasumiseks
töötama edasi selle rahva parema tuleviku
heaks.

Inimkonna igal liikmel on kohustusi oma
kaasinimeste vastu. Ei saa öelda: „Mis on mi-
nul tegemist sellega, mis sünnib teisega? —
Teine võib hukkuda, peaasi, et minu huvid selle
all ei kannataks!“

Kui kõik inimesed omandaksid niisuguse
vaate, oleks elu ühiskonnas täiesti võimatu.
Seepärast kõigi haritud maade seadused kohus-
tavad igapähele andma oma kaasinimesele teatud
juhtumistel, näiteks surmahädaohu puhul, abi.

Suurem osa nendest kohustustest aga on
välja kujunenud moraalsetes seadustes. Ja
tähtsaim moraalne kohustus on esimeses joonas
toetada oma rahvuse liiget ja kogu rahvast.

Rahvas vajab iga oma liikme teovõimet.
Kui üks rahvaliige saab jooksikuks või hoole-

tuse ja vähese kohusetunde tõttu ei täida oma moraalset kohust rahva vastu, jääb rahva elavas organismis sinna tühi koht. Võta müürist välja üks kivi — müür ei ole enam nii vastupidav; nõrgesta ahelas üht iüli — kogu ahel muutub nõrgemaks.

Seepärast rahva tugevuseks ja tema edasipüüu edukuseks on tarvilik rahva iga liikme hoidmine oma rahva poole, kogu oma jõu, võimete kasutamine ja tegevuse juhtimine selleks, et kasu oleks kogu rahval.

Nagu juba tähendasime: need on k o h u s t u s e d. Kui me neid täidame oma parema arusaamise ja südametunnistuse järele, oleme täitnud hea isamaalase, patrioodi kohustused oma rahva vastu.

Kuid elu on näidanud: ei saa olla üksiku rahvaliikme täiuslikku õnne ilma kogu rahva õnnet. Isiklikus elus inimene võib saavutada kõik, mis ta ihaldab, kuid tema õnnekarikas on kibe tilk, kui tema rahvas on raskustes. Väljärändajad, kes võõrsil jõudnud haljale oksale, tunnevad ikka võimatut igatsust kodumaa järele, kuigi kodumaa ei suutnud neile anda seda, mis andis võõras maa.

Siit näeme, et peale moraalsete kohustuste on inimese hingeelus tundeid, mis teda seovad oma kodumaa ja sugurahvaga.

Seepärast, jättes kõrvale kohustused, püüame jõuda selgusele, m i k s o l e m e p a t r i o o d i d ka siis, kui me mõttekäiku ja hingeelu ei juhikski moraalne kohusetunne.

Millest koosneb isamaa-armastuse tunne? Analüüsides seda kogumõistet, me leiame sealt rea õilsaid tundeid.

Tähtis osa isamaa-armastuses on a r m a s t u s e l o m a k o d u k o h a v a s t u kitsamas mõttes. Kodukoht: sünnipaik või koht, kus kauemat aega elatud, muutub inimestele armsaks. Ja mitte ükski inimene, vaid ka loom tunneb poolehoidu oma kodu vastu.

„Igalpool hea, kodus kõige parem,“ ütleb vanasõna. Armastus kodukoha vastu kandub ka üle sellele maale, kus on inimese sünnipaik.

Ka hingeelulised omadused kanduvad edasi pärivuse teel. Armastus kodukoha ja sünnimaa vastu antakse inimesele edasi emapiimaga kui öelda kujukalt.

Teine tunne, mis seob meid oma rahvaga, on p o o l e h o i u t u n n e o m a s u g u s e v a s t u, mis on samuti ühine kui inimestel nii ka loomadel. „Vares ei noki varesel silma välja,“ ütleb vanasõna. Kiskjä huntki hoiab omasuguse poole.

Igal rahval kujuneb aastasade ja tuhandete jooksul välja omapärane hingeelu ja tunneteilm. Ka igaüks meist on saanud kaasa osakese sellest. Seepärast tunneme, et eestlane on „oma“ ja venelane on võõras. Nii leiame, et

inimene on tuhande niidiga seotud oma kodumaaga ja rahvaga.

Kui me näeme, et üks rahvaliige töötab kogu eluaja rahva huvides, et teine tõuseb rahvale saatuslikul momendil suureks kangela-seks, siis teame, et see ei ole tehtud ainult kohusetunde pärast, vaid sisemise hingelise tõukejõu mõjutusel.

Suur sõprus sunnib õilsa hingeeluga inimest end ohverdama sõbra eest. Niisugune sõprusetunne peitub inimese hinges ka oma suguvenna kui oma lähedase inimese vastu.

Suuri kangelastegusid sõjas tehakse mitte autasude lootuses, neid tehakse oma rahva iga üksiku liikme heaks ja oma isamaa kaitseks.

Kuid öeldakse: ometi on palju neid meie rahva liikmeid, kes ei tunnusta patriotismi, on otse selle vastased. Millest tuleb see?

Ka needki inimesed tunnevad samu tundeid, mis teisi sunnib hoidma oma isamaa ja rahvuse poole. Kuid samuti kui üht õilsat tunnet võib kultiveerida ja kasvatada, võib seda välja kiskuda ja lämmatada, asemele pannes mõnd teist ideed, tihti idee-fixe'i.

Patriotismi vaenlased on sotsialism ja kosmopolitism. Mõlemad püüavad selle poole, et kaotada neid piire, mis praegu lahutavad rahvaid. Kuid mõlemal voolul on oma erinevad lähtekohad ja eesmärgid.

Kui võtame inimeste kooselu vormi isikust kuni ühiskonnani, saame järgmise rea: isik — perekond — rahvus — riik — ühiskond.

Meie arusaamise järele see on loomulik ahel. Kuid sotsialistid kõrvaldaksid sellest reast meeledi r a h v u s e, sest rahvustunne takistab teatud rahvaklasside liitumist kõigi riikide vahel. Sotsialistide eesmärk on: kadugu rahvustunne, et Eesti proletariaat võiks liituda Vene, Saksa, Inglise, Hiina ja, jumal teab, millise maa proletariaadiga samade maade kodanlaste vastu. Rahvustunne aga sunnib ka oma sotsiaalse seisukorra ja huvide poolest erinevaid rahvakihte üheskoos tegutsema kogu oma rahva tuleviku ja huvide eest, unustades kihihuvit. Patriotism püüab hoida üksikuid rahvusi, sotsialism tunnustab ainult üksikuid rahvakihte, olenemata rahvusest.

Kosmopoliidid, maailmakodanikud, ei näe pahet rahvuses, vaid riikides. Nad ei tunnusta üksikutesse riikidesse jagunemist, sest see olevat põhjuseks sõdadele, rahvastevahelisele vaenule jne. Kosmopoliidid jutlustavad ühiskondliku elu vormi, kus ei oleks praegusekujulisi riike, vaid rahvad elaksid üksteise kõrval ühes suures ühiskonlikus koondises.

Kuivõrra üks või teine nendest ilmavaadetest on teostatav ja kuivõrra utopia, see ei ole käesoleva kirjutise ülesanne. Kuid me võime

tuua näite sellest, et külge poogitud idee ei suuda lämmatada ürgjõulist rahvustunnet.

Enne maailmasõda — nagu pärast — oli loodud rahvusvaheline patsifistide, rahuõprade koondis, rahvusvaheline rahubüroo. Rahuorganisatsioonide liikmed olid veendunud sõjavastased niikaua, kui kestis rahu aeg. Kuid niipea, kui puhkes sõda ja isamaa oli hädaohus, muutsid patsifistid meelt ja neist said sõja pool-dajad.

Ühest küljest see ei tarvitse meile olla eeskujuks, sest meie ülesanne peab olema kõigi abinõudega kindlustada rahu. Kuid see ajalooline fakt on teisest küljest siiski väga õpetlik

ja tõendab, et üht või teist head ideed võib inimene pooldada ikkagi ainult niikaua, kuni see ei käi risti vastu sellele, mis inimese südamele on kõige lähemal — oma rahva eluküsimusele.

Sellest lähtekohast peame ka meie võtma kõiki küsimusi, mis meil sise- või välispoliitikas päevakorra kerkivad. Me saame kaasa minna ainult sellega, mis toetab ja kindlustab meie riiklikku iseseisvust ja rahvuslikku elu.

Sest me oleme patrioodid mitte sunduse ja hirmu, vaid seepärast, et me süda on tuhande niidiga seotud me põlise kodumaa külge ja o m a rahvas on meile lähedam ja kallim kui kõik muu lai maailm.

„Kollase“ ja „Punase hädaohu“ kokkupõrge.

Üllatus Kaugest-Idast. — Lenini testament ja selle krahh. — Ida-Hiina raudtee. — Mandshuuria — Aasia Ameerika. — Jaapan Mandshuurias. — Kauge-Ida tõsine sõlm.

Ta tuli Euroopale ebamugaval ajal, see Kauge-Ida konflikt Euroopale, kel on Rahvasteliit, kes just ootas Kelloggi sõjakeelu lepingu maksimalkamamise pidulikkude väljakuulutamist, Euroopale, kelle tähtsamaid poliitikuid Briand just oli teinud oma avalduse „Euroopa Ühisriikidest“, parimast rahupandist (nagu öeldi ja kirjutati sel puhul). Seal äkki — sõjatont Kauges-Idas, kaks maailmalt suurimat riiki täristavad õige ähvardavalt mõõka, „Punane hädaoht“ ja „Kollane hädaoht“ karvupidi minemas kokku...

Ja eurooplasel on täieline õigus kõigi nende ultimatumite, tankide ja lahinglennukite valmisoleku, vägedekogumise ja sõjakuse puhul küsida: lubage ometi, kus on siis Rahvasteliit? Lubage ometi, kus on too kuulus Kelloggi sõjakeel? Need küsimused pole ainult skeptiline retoorika, need on tegelikkuse õigustatud küsimused.

„Lenini testamendi“ välispoliitilise osa peanõue on: koos Aasiaga kodanlise Euroopa ja Ameerika vastu. Juba enne „Lenini testamendi“ võttis Nõukogude Venemaa oma välispoliitika põhimõtteks liitumise Aasia rahvaste rahvusliku liikumisega, see oli ta poliitilise arsenaliga mõjuvaks relvaks pärast sõja-aastail. Enamluse ideekäigu järele pidi kogu Aasia vabanema rahvusliku tõusu läbi Euroopa suurriikide eeskostmise alt, kuna seega taheti anda „surmahoopi Euroopa-Ameerika imperialismile“. Kuna Aasia rahvad enamuses veel viibivad feodaalsete majandusvormide juures, pidi sündima vabanevatest massidest varandusetu proletariaat, kes oleks rakendunud Moskva internatsionaali vankri ette. Sellest siis liitumine Hiina, Türgi, Persia, India rahvusliku liikumisega. Nii seisid ka praeguse Hiina

rahvusliku (Nankingi) valitsuse hälli juures enamliised tohtrid.

Ja nüüd korruga täieline krahh... Hiina võidukas rahvuslus on oma esimese löögi annud just Moskva pihta.

Hiina tahtis end ka moraalselt vabastada, valida ise endale sõpru. Seda võtsid Moskva mehed äraandmisena, töid oma palgaliste agitaatorite abil tänavale algeliselt bolscheviseeritud kulude massid. Aga Hiina energiline juht marssal Tshiang-Kai-Schek surus need

Päikesekella ees Wu-liang-kuani templioes, Lõuna-Mandshuurias.

Grupp Hiina rahvusliku armee ohvitseri.

sõjalised demonstratsioonid juba eos relvade abil maha. Seega oli tekkinud otsustav lõhe Sunjatseni pärijate ja Lenini pärijate vahele. See lõhe süvenes ikka. Kuni Kremli mehed tunnistasid Tshiangi ja teised Hiina rahvusliku erakonna (Kuomintangi) mehed imperialistlikkudeks võimuharajateks. Nüüd tekkis juba sügav vihkamine Moskva ja Nankingi vahele.

Truu oma printsiipidele loobus Nõukogude valitsus kõigist Vene eesõigustest Hiinas, nagu oli neist loobunud Persias ja Türgis. Ainult Ida-Hiina raudtee suhtes tegi ta erandi. Kontsessioon, mille põhjal see raudtee ehitati, oli sõlmitud 27. augustil 1896, kusjuures Hiina valitsusele oli lepingupartneriks Vene-Hiina (hiljem Vene-Aasia) pank, tegelikult aga tsaarivalitsus, kes kandis kõik kulud, kuna Hiina poolt ainult nime järele anti vähemad summad. Pärast oktoobrirevolutsiooni läks raudtee Vene valgekaartlaste kätte. Pariisis kogus end Vene-Aasia panga valitsus, kelle seljataga seisid Prantsuse ja Belgia. Kui Nõukogude valitsus oma teiste loobumiste eeskujul oleks loobunud ka Mandshuuria raudteest, oleks see läinud mitte Hiina valitsuse, vaid Nõukogudele õieti vaenulikkude ringkondade kätte. Seepärast sõlmiti 31. mail Vene-Hiina leping, mille järele Ida-Hiina raudtee läks ühise Vene-Hiina valitsemise alla, kusjuures see valitsus pidi koosnema 5 Nõukogude venelasest ja 5 hiinlasest, valitsuse president või „djuban“ on hiinlane, tee tegelik direktor aga kommunist. Seega jäi tee tegelik valitsemine ikkagi kommunistide kätte.

Kuid see raudtee asub Mandshuurias. Ja see maa ei ole sugugi ühtlane osa Hiina riigist, pigem

iseseisev. Juba lepingu sõlmimise ajal leidis see tunnustamist Mandshuuria diktatoori Tschangtsolini poolt ainult seepärast, et Hiina osaks langev tulu lubati temale, ja tema oli ka see, kes määras raudteevalitsusse hiinapoolsed esindajad. Nii on jäänud tänaseni, mil valitseb Mandshuurias Tschangtsolini noor poeg Tschang-Hsue-Liang.

Mandshuuria... kui tuttav nimi meile, eestlastele! Kui mõtutada eestlastki puhkavad purustatud liikmetega ta pruunivärvilise mulla all — seal Jalu jõe ääres, Port-Arturi kantside vahel, Ljao-jangi orus, Mukdeni-eelsetel väljadel, kus nad langesid Vene sõduritena tõusva Jaapani ja nõrgeneva Venemaa heitluses Kauge-Ida võtme, Kauge-Ida tuleviku Ameerika — Mandshuuria — pärast...

Meil, kodustel eestlastel, kipub Mandshuriast olema võõriti arusaamine. Ta paistab Siberi hiiglahmaka kõrval ju hoopis väikesena, Amuri jõe looga, Vladivostoki, Korea, Kollase mere ja Gobi kõrbe vahel. Aga ometi on Amur Mandshuuria piiriks pikemalt, kui on Donau kogupikkus. Ja Mandshuuria ise on maa-alalt suurem kui Prantsusmaa, Schveits, praegune Austria, Saksamaa ja Inglismaa kokku! Ta on aga loodusevaradelt nende loodusvarade kogusummast veel rikkam. Mandshuurias ei olegi kõlbmatut maad, kui selleks mitte lugeda mõnd ta rohketest mägedest, mis aga endas peidavad arvamatuid maapõue rikkusi. Tal on päratud lahamakad kõrgeväärtuslikku metsa, veelgi suuremad lahamakad viljaka-mullalisi lagendikke, kus asub

praegu harvalt kolijaid suguharusid ja ainult hakatakse asutama esimesi põllutöötalusid.

Ometi on Mandshuuria viimase 20 aasta jooksul arenenud ameerikalikult. Kui Vene-Jaapani sõja ajal elas Mandshuurias ainult 5 miljonit inimest, on seal praegu elanikke 28 miljonit ja rändab igal aastal juure 1 miljon, nii et paarikümne aasta pärast võib arvestada juba 60 miljoniga! Mandshuuria annab 50% kogu maailma riisist, seal on arenemas tugev mää- ja metallitööstus, nafta puurimine; kaubandus on tõusnud kümnekordseks. Kõikjal tärkavad uued vabrikud, kaevandused, linnad. Ehitatakse alatasa uusi raudteid, sadamaid. Seejuures on aga 75% Mandshuuria viljakandvast pinnast veel eksploateerimata. Sõeraajoonis mis on rikkaim kui ükski teine maailmas, töötatakse alles kõige algelisemal viisil: käsitsi, lah- tistes aukudes... Naftapuuri- mis alatakse alles, samuti rauamulla sulatamist...

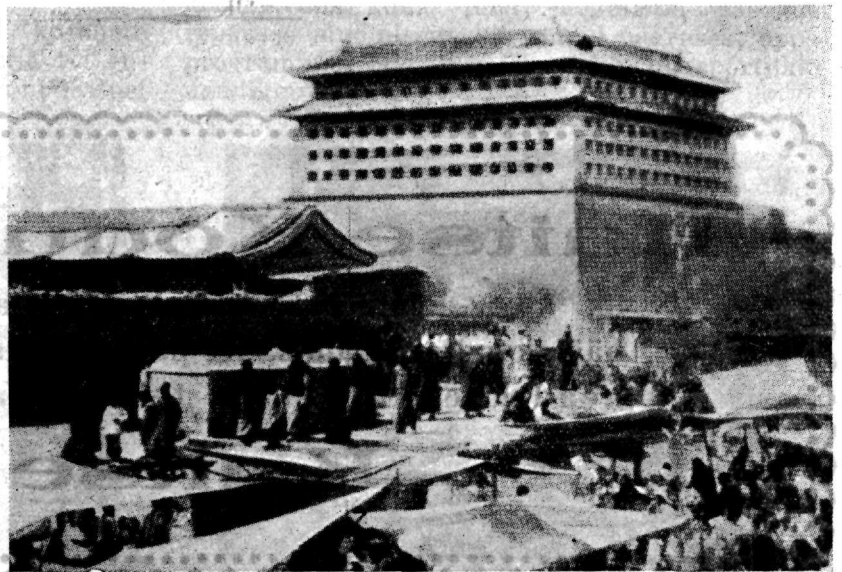
*

Jaapan löi aastal 1904.—1905. sõjas Venemaad küll õige põhjalikult, ei saanud oma võidu täit vilja siiski kätte. Sõda oli ta alanud just Venemaa tugeva edasitungi hävitamiseks, kes Ida-Hiina raudtee ehitamise, Port-Arturi sõjasadama ja Mandshuuria järjekindla vallutamise- ga näis oma hõlma haaravat kogu Ida-Aasia põhjapoolse kalda — ainukesel kohal, kuhu võis laieneda kokkusurutud Jaapan. Korea langes küll Jaapani omaks, pool Sahaliini ka, Port-Arturi sai ta rendile — muud midagi, sest seda keelas rahulepingu sõbitamisel Ameerika ja teisedki suurriigid, kes tundsid Jaapanis äkki kardetavat võistlejat. Aga ometi sai ta Mandshuurias teatavaid eesõigusi: nii uute raudteede ehitamiseks, oma kodanikkude kaitseks mõnes linnas garnisonide pidamiseks. Ja kõik eelmainitud hoogus areng Mandshuurias on tingitud ainult Jaapani valvamisest, kes on hoidnud Mandshuriast eemal kõik mässud ja sõjad, mis on laastanud Hiinat. Mis Mandshuurias on tehtud, seda on teinud Jaapan. Tema

kapitali omad on sealsed ettevõtted peaaegu erandi- tulud. Ta on Mandshuuriasse matnud miljarde yene, aga ta saab siit nüüd ka suurema osa oma tooraine- test, samuti tähtsast riisist. Oma kitsale saarestkule kokkusurutud Jaapanile, kelle 70 miljonit elanikku lihtsalt küünarnukkidega puudutavad üksteist ruumi- puuduses, on Mandshuuria eluküsimuseks. Ja loomuli- kult on tal siis ka Mandshuuria saatuses otsustav sõna.

Jaapan ei saanud Mandshuriat seaduslikult tun- nistada omaks. Aga ta kindlustas ta endale teisiti. Kogu aeg pärast Vene-Jaapani sõda pole Hiina olnud Mandshuuria tegelik valitseja. Mukdenis on ikka ist- tunud mõni kindral-kuberner või „tuhun“, kes Pekingi valitsusega tegi tegemist ainult nii palju, kui ta ise ja Jaapan seda tahtis, või kui palju ta ise valitses Pe- kingi üle. Viimastel aastatel oli selleks kangekäeline Tschangtsolin. Veidi nagu teistsuguseks muutus väli- selt seisukord, kui läinud aasta lõpul surmasaanud Tschangtsolini asemel ta poeg Tschang-Hsue-Liang tõm- bas ka Mukdenis üles Kuomintangi lipu ja kuulutas Nan- kingi ülemvalitsust enesegi kohta. Aga ometi ei muutu- nud see Mandshuurias eneses midagi: leppe järele alluvad Mandshuuria kõik sisemised asjad ikka ainult Muk- deni valitsusele ja see koosneb täiesti endistest mees- test. Ka kõige viimased ametnikkude „nimetamised“ Tshiang-Kai-Sheki poolt on õieti ainult Tschang-Hsue- Liangi poolt ette pandud nimekirjade vastuvaidelematu kinnitamine. Nende Mandshuuria kõrgemate ametnik- kude iseloomustamiseks olgu näitena toodud üks: Ida- Hiina raudtee Harbiini tsooni kuberner Tschang- Tsching-Kui. See härra oli varem röövel, ei oska ei lugeda ega kirjutada ja ta ainukeseks kvalifikatsioo- niks on, et ta oli Tschangtsolini sõber... Arusaadav siis, et Mandshuuriale õnnistuseks olnud rahu ei ole niisuguste härrade ega ka Mukdeni valitsuse teene vaid Jaapani oma, kes maa valitsemiseks just niisuguseid härrasid vajab — et maksa neile palka ja valitseda ise.

Tempel Mukdenis.

Kauge-Ida New-York: vaade Schanghai peatänavale.]

Kui kindlana see Mukdeni-Jaapani valitsus end oma 300.000-lise armee ja Jaapani garnisonide tõttu Nankingi valitsuse vastu tunneb, näitab ka järgmine lugu: paari kuu eest tahtis Nankingi valitsus saata Mandshuuriasse oma inimesi, kes oleksid sealsetid ametnikke tutvustanud rahvusliku Hiina katekismuse — Sunjatseni õpetusega. Mukdeni võimud aga saatsid need mehed otsekohe järgmise rongiga tagasi, seletades, et pigem võiksid nad saata omalt poolt Nankingi inimesi, kellelt siis Nankingi ametnikud võiksid õpida, kuidas tuleb maad valitseda...

Niisugustes oludes tekkis siis „Vene-Hiina konflikt“ Ida-Hiina raudtee pärast, mille Mandshuuria võimud okupeerisid. Ühelt poolt Mandshuuria-Jaapani isetegevus, teiselt poolt Nankingi valitsuse tahe Moskvast vabaneda, või vähemalt selle hoobi ja ta likvi-

deerimise tagajärjel temalt — piltlikult öeldud — kaubelda Tschang-Kai-Schekile välja samasugune tunnus, nagu see Moskva poolt juba antud Türgi „Chazile“, kemalile, kes ka esiteks oma sihtide saavutamiseks sõbrustas Moskvaga, siis aga saatis ta agendid, kus seda ja teist. Ja nii Türgis, Persias kui ka nüüd Hiinas on liigne sõprus Moskvaga lõpetatud — põhimõtte järele: mooramees on oma töö teinud, mooramees võib minna! Nankingil oli selleks ju täieline põhjus: kuomintang oli võitnud kogu Hiinas, välja arvatud ainult Mandshuuria. Seda Mandshuuriat tuleb aga ka püüda Jaapanilt vallutada. Võimalik on see üksnes seeläbi, et Mukdeni võimumehi nõrgendada seega, et oleks võimalik Mandshuuriasse saata Nankingi vägesid — appi Vene vastu.

Siin on aga Jaapan tõmmanud kriipsu läbi. Ta ei luba oma raudteel Hiina vägede vedu... Küll ta juba teab, miks! Ja meie aimame ka.

Jaapan ei tagane Mandshuuriasse oma eluhuvide pärast ialgi. Aga Hiina alatasa tugevnev rahvuslus nõuab Mandshuuriat tagasi. Piiri taga luurab Vene, alati valmis segaseis asjus lööma kaasa. Ka Ameerika ei näe kuigi heal meelel Mandshuuria täielist vallutamist Jaapani poolt, küll aga selle arendamist Jaapani osavate inseneride ja organisaatorite läbi, kuna nii valmib Mandshuurias vastuvõtlik turg Ameerika saadustele.

See on Mandshuuria tõsine sõlm. Selles peitub tõsisem võimalus uuteks rahvusvahelisteks heitlusteks — mitte aga „punase hädaohu“ ja „kollase hädaohu“ kokkupõrkes Amuri kaldal. Nõukogud on selleks juba liig tagasi surutud, vast ehk tulevikus võib Venemaa tulla kolmanda nõudjana jaole. Mandshuuria väljad on juba kord niisutatud sadatuhandete jaapanlaste verega, Jaapan vististi julgeb veelgi kord seega riskeerida — Mandshuuria, oma eluvõimaluse, Ida-Aasia Ameerika pärast.

E. Viskel.

„Kaitse Kodu!“

on kogu Eesti rahvuslikult mõtleja kodanikkonna häälekandja. Igaüks, kes peab kalliks meie kodumaa head käekäiku, loeb, tellib ja aitab levitada

„Kaitse Kodu!“

Aegviidu kursustest osavõtjate üldpilt.

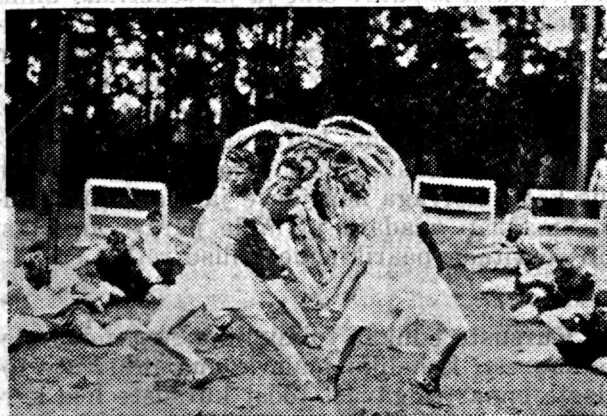
Kaitseliidu kehalise kasvatus kursused Aegviidus.

Kehalise kasvatus küsimus kaitseliidus on leidnud endale alati väarikat tähelepanu. Olgu see talvel suusatamisel või suvel kergerõustiku alal, ikka ja alati on leidunud sportlike kalduvustega noori, kellel on olnud soov neil aladel korraldatavaid võistlusi või kursusi kaasa teha. Viimane asjaolu ilmnis väga selgesti ka tänava leitn. Lepa juhatusel Aegviidus korraldatavatel kaitseliidu kehalise kasvatus kursustel, kuhu oli tulnud kokku sportliku tublidusega välja- paistvaid malevlasi üle maa.

Viibides kahel korral nimetatud kursuste õppetöö juures, nende ridade kirjutaja tõi endaga kaasa kõige paremaid muljeid ja mälestusi

kursuse eduka tegevuse ja õppetöö kordamineku kohta. Viimast soodustas tunduvalt asjaolu, et kursandid ühemeelselt suhtusid suure armastusega oma ülesannetesse, mille tõttu oli ka õpetajail kerge nende instrueerimine ja õppekava läbiviimine nii lühikese aja — kahe nädala — jooksul.

Kursuste tööpäev, alates hommikul kl. 7 ja lõppedes hilise õhtu saabumisega, tundus osavõtjatele vast ehk esimestel päevadel pisut koormavana, kuna juba järgmistel päevadel roopasse jõudmisega kursandid päevasest õppeprogrammist leidsid vaid meeldivaid sportlike naudinguid.

Sihtvõimlemine Aegviidu kursustel.

Kaelani vees.

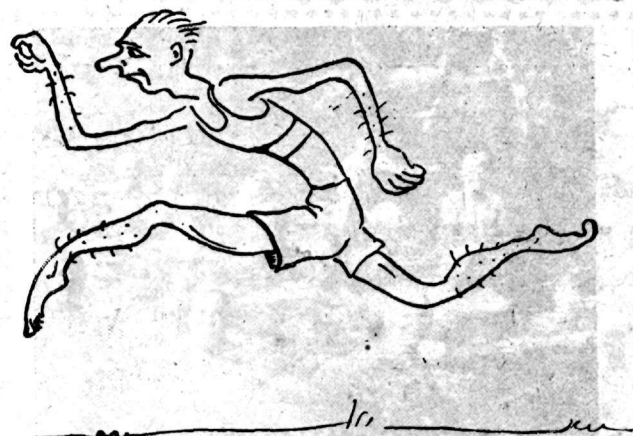

Madal start-käik, kursuste kõvem päikel.

Igal hommikul äratati kursandid kell 6.45 min., millele järgnes kohe hommikuse söögiisu saavutamiseks pooltunniline võimlemine vabas õhus. Pärast hommikueinet kell 8.45 m. algas igapäevane kergejõustiku tund ühes pesapalli õppuse sooritamise. Kell 11.45 m. oli eellõuna eine ja siis sportlik loeng, mil võeti läbi kursuste teoreetiline õppekava. Loengule järgnes ujumine Aegviidu järvedes, mis oli meeldivamaid alasid kursuste õppekavas. Pärast lõunat kell 16 järgnes poolteist tundi jalgpalli ja kell 22 peale õhtusööki üldine magamaheitmine, et järgmise päeva tööks endid korralikult välja puhata.

Nii kestis see vähemate muudatustega tervelt kaks nädalat päevast päeva ja selle aja jooksul anti kursustele edasi terve rida teoreetilisi ja praktilisi teadmisi, et nad võiksid neid edaspidi üksikutes malevates laiematele ringkondadele edasi anda.

Kursuse õppetöö esimese nädala lõpul korraldati kursustele ja Aegviidu publikule meelelahutusvahendiks tantsuõhtu, mille muusika — raadio-grammofoni ühes kahe valjuhääldajaga tasuta kasutamiseks andis ja lahkelt kohale toi-

Haarav jooks.

metas firma E. Prüüs Tartust. Nimetatud õhtu tõmbas kokku — kui nii ütelda võib — terve Aegviidu publiku, nii et kohaliku rahvamaja aed õhtu saabumisel aina rõkkas noorte lõbust.

Kursuste teise nädala neljapäeval korraldati spordi propaganda-päev ühes mitmesuguste võistlusnumbrit eetikandmisega (teatejooks, köievedu jne.). Olles mõeldud spordi propageerimiseks kohalikus elanikkonnas, rahaldas nimetatud päev oma tagajärgede poolest täiesti, kuna kohalikud noored kuuldavasti sellest päevast palju hoogu võtsid kohaliku spordielu elustamiseks.

Külm... br... br...

Oli õnnelik mõte — valida kursuse korraldamise paigaks Aegviidu, kuna viimasel on oma sobivuse tõttu selleks terve rida eeldusi. Olles Tallinnale võrdlemisi kiiresti ja kergesti kättesaadav, Aegviidu lisaks hiilgab oma kauni loodusega ja järvedega, mille poolest tal pole võistlajat ligikaudsete suvituspaikade peres. Üksildust otsijale on siin avaraid võimalusi puhkamiseks, kuna kosutav õhk ja järvederikas ümborus eeldab ka kõige nõudlikuma suvitaja soovide rahuldamist. Luusimine mööda järvi on kaunimaid lõbusid, mida võib pakkuda üldse suvituspaik. Aegviidul on see paremus, et järvi on siin rohkem kui jätkub sõrmi nende üleslugemiseks. Ühest paigast paistavad all orus kätte korruga neli järve ja see on pilt, miljuba maksab vaadata ja mille pärast ainuüksi võib sooritada paarikilomeetrilise retke.

Kursuste edukas toimumine Aegviidus oleneb suuresti kohaliku malevkonna juhtivate tegelaste ennastsalgavast tööst kursuste hea korraldamise kasuks. Ses mõttes osutasid suuri teeneid pr. ja hr. Mägi, esimene meeskonna toi-

I.

Meie tare tagakambri seinal ripub vana püss. See püss on meie talu uhkus. Pära on kulunud nagu härja ike, toru jäme kui mootorpaadi korsten ja rihma küljes on sellised kummalised pandlad. Nii ripub see ajalooline relv meie tagakambri seinal.

Meie vanaisa saab alati vaimustusvõbinad kehha, kui kõneleb vanast püssist. Ta ütleb: „Oleksid need paugud kõik korraga kuulda, mis see püssikene õhku on põrutanud, siis lämbuks isegi sõjakära Vene-Hiina piiril. Ja kui kõik see tuli oleks korraga näha, mis siit torukesest püssi pika ajuea kestes on välgatanud, oi, oi, küll oleks lõõma ja loitu!“

Vana püssi toonud üks meie esivanematest Türgi sõjast, seepärast hüütaksegi relva Türgi püssiks. Mõnelt poolt jälle katsutakse tõendada, et meie vana relv on pärit Rootsi ajast. Vanaisa teab neist asjust palju rääkida. Mina mäletan vaid seda aega, kui meie vana püss paukus vabadussõja ajal.

dustamise ja teine ruumide soetamise alal. „Abivirtinina“ pr. Mäe kõrval toimis prl. Kütt ja need kaks koos oskasid juba kanda internadi söögilauale maitsevaid palasid.

Edasi on kohaliku ujula ehitamisel suured teened malevkonna spordipealik Venel ja sekr. Bergholtzil, kes oma ennastsalgava tööga läksid isegi niikaugemale, et ujula hüppetorni ehitamiseks vajalikud palgid ujutasid kohale oma endi seljas!

See oli vaikel talveõhtul, kui teatati, et punased tungivad külla. Võtavad ära hobused, mobiliseerivad mehed. Naaberkülas on kõik juba tehtud lagedaks, nüüd liigub vaenlaste salk siia.

„Palju's neid punatseid sis on?“ küsis vanaisa. Vastati, et paarsada meest.

„Küllap nendega tuleme toime,“ rõhutas vanaisa ja lisas: „Vaja püss täis laadida.“

Võttis relva varnast, puistas prussakad torust ja kaapas käega tolmukorra päralt. Tõmbas siis krök-krök kuke üles, uuristas naelaga rooste tsilindrist. Laskis kuke ettevaatlikult alla ja tõusis toolilt. Võttis sarve ja laskis hulk aega püssirohtu relva torru variseda.

„Pea nüüd ikka piiri kah,“ keelas ema, „sa lased püssi veel viimaks lõhki!“

Isa ei võta kuuldagi.

„Pole tal häda midagi! Kui karujahil käisime, väänasin terve naela püssirohtu sisse ja tagusin kolm koonalt takku tropiks peale. Teised kartsid samuti, et mis sa hullkurivaim teed, tapad enese ja teised, pärast aga nägid kõik, mis maksab üks korralik kõmakas. Peipsi tagant tulid karud, suured nagu elevantid. Muudkui: mõm... mõm... mõm... Mehed lasevad pliks ja plaks, ei karu kõssagi! Ajab kahe jala peal püsti, tuleb ja tuleb... Kus

Kursuse õppetöö lõppedes rõhutame veel kord seda tähtsust ja mõju, mis oli sel kahenädalasel koostööl sportliku kasvatus arenemise peale üksikutes malevates. Iga kursuse lõpetaja viib endaga kaasa terve rea uusi teadmisi ja kogemusi kehalise kasvatus alal. See on sportliku vaimu seeme, mis kahenädalase õppetööga asetatud mulda ja millest meie loodame võrsuvat küpset vilja sportliku tegevuse üksikutes malevates ja malevkondades jõudsa arengu s.

ma tõmbasin siis oma püssi palge. Sihin, sihin ja põrutan lahti. Mets mürises, terve männik varises lumest kuivaks ja taevatähed kaotasid mitmeks ajaks hiilguse. Vaat, see alles ilm-kärakas! Mesikäpp kadus metsa, nii et maa mürises, ma olin nimelt kuuli unustanud peale panemata. Oleks ma sellest ajast peale ühtki karupoega meie metsas näinud!“

„Seda võis teha karuga,“ vaidlesid külamehed vastu, „aga ega sa ometi mõtle selle püssitoruga minna õrritama punaseid?“

No see oli juba vanaisa haavamine. Mees, kes kakskümmendviis aastat oli teeninud kroonut ja esimeste hulgas roninud Plevna müüridele, see mees pidi põrkama tagasi punaste ees, kes öeldi olevat suurelt jaolt poisikesed ja nende hulgas mõned hiinlased.

„Kas arvate, et ma nalja pärast siin püssi täis tambin? Kui on sõda, siis olgu!“ Nii ütles vanaisa ja asus sõjaseisukorda. Talimüts kõvasti peas, rihm vööl ja püss hoolega kaenlas, nii astus ta õue ja asus põlluaia ääres valvekorrale.

Ilm oli külm, aga vaikne. Täiskuu vaatas

Kui looduse jõud määratsevad ja kui inimene määratseb loodusega.

Vasakul: hiigla suitsusammas laeva õhkulaskmisel filmimise juures. Paremalt: hiigla tornaado Põhja-Ameerikas. Mõlemad on haruldased loodusepildid, mis jäädvustatud fotoplaadile.

sa ei astu kaitseliitu? Saad vintpüssi, mis välgub, õpid mehe moodi marssima ja lased märki kui kütt kunagi. Ja, jah, noormees, astu aga kaitseliitu?"

„Mis vintpüssi poisil vaja,“ segas vanaisa vahele, „meil endil on korralik tuleriist varnas.“

„Vintpüss võtab kaugemale ja temaga võib paarisaja sammu kauguselt lasta kas või naela pea pihta,“ ütles pealik. Meie vana aga vastu:

„Aga kui ma oma poisi välja õpetan, siis kihutab ta meie vana püssiga kuuli mitte naela pea, vaid terava otsa pihta.“

Ja vanaisa hakkas mind kohe järgneval päeval märgilaskmises õpetama. Tegi heinaküüni väravale söega sõõri ja punkti keskele. Katsus ise esimesena sihtida, aga kurtis:

„Kuidagi silm ei võta. Olen vana... Katsu sina. Pigista püssipära kõvasti vastu õlga, muidu lööb tagasi. Sihi hoolega! Sul on aega küll. Hark, kirp ja märk olgu kohastikku. Kui alt lahti tõmbad, ära siis sule silmi. Nii!“

Esimese pauguga ei tabanud ma heina küünigi, veel vähem sõõri küüni ukسل. Aga ma ei jätnud. Päev päeva järele paugutasime. Kaupmees kergitas püssirohu hinda ja võttis kontsessiooni nende seatina lademete kasutamiseks, mille avastamisest kirjutasid äsja ajalehed. Metsad ja männikud mürisesid, järvel virvendas vesi ja laululinnud tegid juba kevad minekut, sest mis elu siin veel on, kui sellised ilmkärakad vapustavad vahetpidamata õhku.

Nädala lõppedes kihutasin ühe kuuli juba küüni värava vasemasse nurka. Asi edenes. Veel nädal ja juba läbistas kuul sõõri. Keskpunkti tabamiseks kulus rohkem aega.

Igatahes olin siis juba kange kütt, kui algasid malevkonna kevadised laskevõistlused.

„Nüüd, poja, läheme näitame, kuidas mehed lasevad,“ ütles vanaisa.

Kaitseliitlased tervitasid meid pilkenaeruga. Kriiveli Kaarel, kes oli paremaid laskureid malevkonnas, käras: „Küll on ikka napakad, selle püssiloksiga tahavad kolmesaja meetri peale märki lasta! Tehke parem vibupüss, see võtab ka kaugemale.“

„Eks põrutage siis üks pauk välja,“ soovitas pealik. „Teie Türgi püssis on ju rusikasuurune kuul, küllap ta üht äärt pidi ikkagi märklauda tabab.“

Lasksin, aga kuul kukkus enne maha, kui jõudis märklaudadeni. Vanaisa soovitas sihtida süld maad kõrgemale. Nüüd kadus kuul hoopis. Mehed irvitasid, kuul lennanud Türgimaale. Vaata, et kemal-paša ei kuuluta meile sõda, see on ju ilmne teise riigi julgeoleku ähvardamine.

Tulime kurvalt tagasi.

Päike ja sport

„Ei aita, vanaisake, meie püss on ikkagi juba ajast ja arust läinud. Temaga ei saa võistelda moodsate relvade kõrval.“

„Eks võta siis pealegi vintpüss,“ soovitas vanaisa.

Ma astusin kaitseliitu ja sain vintpüssi.

III.

Malevkond sõitis Tallinna laskevõistlusele. Malevkond ja küla kaunimad neid. Kriiveli Kaarel saab naistega alati läbi. Istub vagunis neidude keskel, naljatab ja naerab nii valjusti, et konduktor tuleb keelama: kolmandas vagunis sõitvat närviline daam, kes ei kannata naeru ja kõkutamist.

Minule irvitab Kaarel vastu:

„Kas Türgi püssi kaasa ei võtnudki? Meil tulevad ju Tallinnas laskevõistlused auhindade peale.“

Mina vastu: „Küllap ma vintpüssigagi auhinna su nina alt ära nälpan.“

Sattusime vaidlusse. Samal ajal oli vagunisse ilmunud Kama küla kaunimaid neide, Vihuri Maali, kes meie vaidlust pealt kuulas.

Kaarel tahtis kohe minna ja istuda Maali kõrval. Tüdruk aga tõrjus ta tagasi. „Ei, ei!“

Praegu mitte. Kumb teist omandab laskevõistlusel esimese auhinna, sellele luban Tallinnast tagasi sõites kogu tee enda kõrval istuda.“

Kaarel säras rõõmust. Ta oli kindel oma laskeosavuses. Tingimata istub ta tagasisõidul Maali kõrval. Ja Vihuri peretütre kõrval sõita, see tähendab hõljumist lausa õnnes.

Jaam mõõdus jaama järele ja kõikjal, kus peatusime, tuli rongile palju rahvast.

Viimaks nägime vana Kalevilinna kõrgeid torne ja astusime Balti jaamas rongilt maha.

Ei Kriiveli Kaarlit polnud aega midagi: linn suur ja lai, kõik kohad vaja läbi käia. Neidude salk ümber, nii askeldas ta linnas hilisöö tunnini. Mina aga olin öökorteris vakka kui koi, sest vanaisa sõnad seisid mul meeles: „Kui tahad laskevõistlusel võita, siis puhka end tublisti välja ja ole rahulik.“

Siin seisis palju kaalul. Kui pärin malevkonnas parima laskuri nime, omandan kaks auhinna korraga: hõbepeekri ja Vihuri Maali. Ja Kriiveli poiss pühkigu suu puhtaks. Eks näeme, kas ta siis veel mind nokib ja narritab.

IV.

Avaral laskeväljal askeldas mitutuhat kaitseliitlast. Märklauad seisid ridamisi ja ootasid laskurite kuule. Ilus suveilm ülendas meeletolu ja pehme tuul paitas malevlaste päevitanud nägusid.

Ma olin hästi puhunud ja täiesti rahulik. Püss hoolega puhastatud, padrunitask vool, nii ootan ainult võistluse algust.

Kriiveli Kaarel ilmus alles siis, kui mehed käsutati juba grupilaskmisele. Kaarel oli näost kahvatu ja haigutas tihti. Paberossi süüdates võis märgata, et tal käsi värises. See aiva suurendas minu võidulootust. Vist aimas Kaarel mu mõtteid, sest ta sähvas mürgiselt: „Ära vahi ega muiga midagi! Ma pole küll õõkestes silma kinni saanud, aga sinust lasen

alati paremini. Ega siin ole tegemist Türgi püssiga!“

Laskmise tagajärjed aga näitasid, et Kaarli suurustamine ei aidanud midagi. Ma olin üksiklaskmises paari punkti võrra temast ees. Tähendab, ma olin malevkonnas esimene laskur, Kriiveli Kaarel minu järgmine.

Laskevõistluste lõppedes kogunesid kaitseliitlased laua ääre, kus säras auhindade kogu. Kes oli uhkem kui mina? Kes oli rõõmsam kui mina, hoides käes ilusat hõbepeekrit.

Kriiveli Kaarel siunas vihaselt: „Aja aga nüüd pealegi nina püsti, tuleval aastal on peeker minu käes. Tänavu pani mul kärbes asja mokka. Kärbes jah. Ma sihin ja tõmban parajasti püssi lahti, tema, saatana putukas, naksti mulle ninna. Käsi vääratas, mis seal teha.“

Vastan oma võistlejale, et ega seda tea midagi, kelle käes peeker tuleval aastal on. Ega minagi maga, harjutan hoolsasti edasi.

Kojusõidul istusin Vihuri Maali kõrval nagu nööp, Kaarel kõssutas kuski vaguniukse ääres. Maali kutsus aga ka tema meie juure ja lepitas: „Mis te põrnitsete üksteist, nagu vihased härjad. Olete kanged mehed mõlemad. Kaitseke vaid võidetud auhindu. Need on rändauhinna. Rändavad kergesti teiste kätte, kui kaklete ja kiusu ajate.“

Meie saime aru, et tüdrukul on õigus. Tuleb hoolega hoida, mis kätte on võidetud. Ka Maali võib rännata teiste kätte, kui tema lugupidamist ei osata võita. Ja sellest oleks mul rohkem kahju kui kogu maailma medalitest ja auhindadest kokku.

Nüüd ripub vana püssi kõrval uus vintpüss meie tagatoa kambri seinal. Ma hindan neid mõlemaid. Vanaga õppisin laskma, uuega võtsin võidu.

Vanaisa rõõmustab, et kaks püssi on majas. „Nüüd tulgu kas või tuhat tatarlast, ei meie mehed karda midagi!“ ütleb ta.

15 a. maailmasõja algusest.

Möödunud nädalal täitus 15 aastat päevast, kus löödi Sarajevos lõkkele esimene säde maailmasõja suure tulekahju tekitamiseks. See oli 28. juunil 1914. a., kui serblane Prinzip revolvrikuuliga tappis Austria troonipärija ertshertsog Franz-Ferdinandi ja ta naise.

Oli antud signaal maailmasõjaks. Kuna poliitiline õhkkond oli juba nii kui viimase võimaluseni palavaks aetud, lõi Prinzipi revolvrikuul kui raske äike Austria ja Serbia sõjamõllu lõkkele. Ja nii müristasid mõni nädal hiljem juba austerlaste kahurid Belgradi all.

Nendes kahuripaukudes nägi aga suur Venemaa Austria soovi end ainsa ülivõimuna kogu Balkanitel maksta panna ja sellega ei võinud Vene valitsus leppida. Vene välisminister Sazonov teatas Briti ja Prantsuse saadikutele, et Venemaa ei luba Serbia purustamist. Ent mobilisatsiooni väljakuulutamisel Venes kaebas oma sõjakirve välja ka Saksamaa ja kõigi katsete peale rahu alal hoida vaatamata kuulutas Saksamaa 1. augustil 1914. a. sõja.

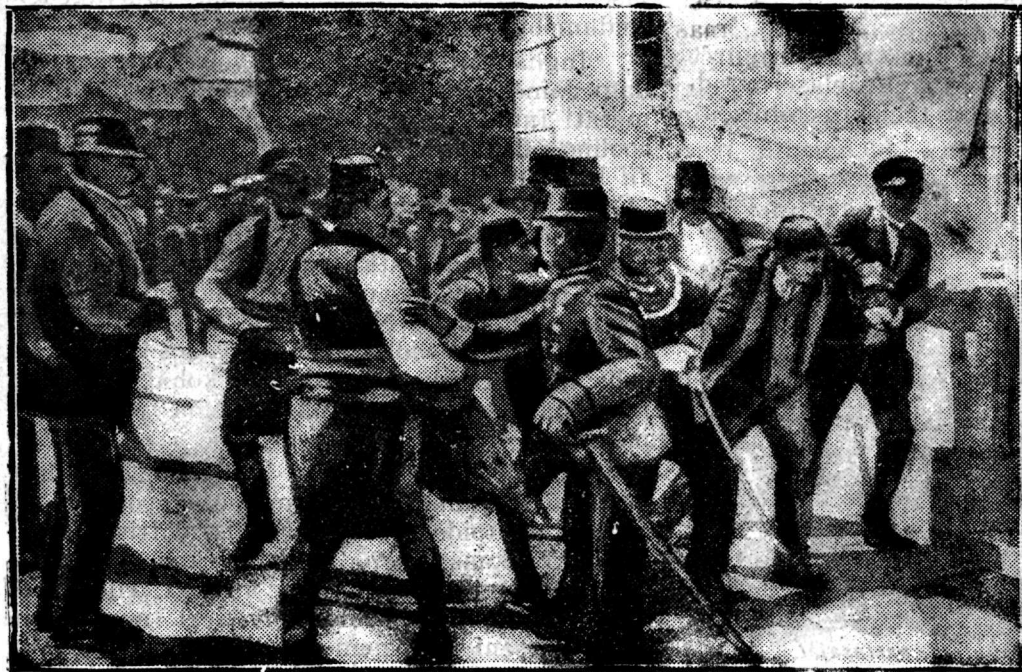
Sõda haaras mitte ainult Euroopa, vaid kogu maailma, kandudes asumaadesse. Alul ei arva-

Austria troonipärija, ertshertsog Franz-Ferdinand ühes oma abikaasa ertshertsoginna Sofia ja lastega.

tud, et verine taplus, mis hävitas kümned miljonid inimesi ja astronoomilistesse arvudesse ulatavate summade eest varandusi, kestab 4 aastat. Esmalt loodeti lõpetada taplust poole aastaga, kuid järjest uued massid võitlejaid, keda paisati sõjajumala altarile, võtsid inimkonnalt selle lootuse.

**
*

Gümnasist Prinzipi, Franz-Ferdinandi tapja, areteerimine Sarajevos.

Naine sõdurina.

Leitnant, kes tõi poja ilmale.

Suurte sõdade ajalugu tunneb küllalt juhtumeid, kus oma kodumaa kaitseks võitleva mehe kõrval astub relv käes ka naine, kes ei pane millekski ohverdada kodumaa kaitseks oma kõige kallima vara — elu. Neid õilsaid naisi mäletab ajalugu alati tänutundega. Ka meil Eestis, kuigi mitte just relv käes, siis vähemalt sanitaarsõdurina on naine kodukaitsjate ridades seisnud ja seisab mehe kõrval. Alljärgnev kirjutis annab ülevaate naiste tegutsemisest sõdurina mitmesuguste aegade kestes.

Kõigile on tuntud muistsest ajaloost, mis küll kõlab enam luulejutuna, herooilised Amatsooni naised, kes ära löiganud rinnad, kaunima naiseliku keha ehte, mida loodus talle kinkinud, et kergemini vibu pingutada ja seega sõjas mõjukamalt võidelda.

Teised amatsoonlased olid Lõuna-Ameerika suugarude indiaanlased, kes sama metsikult võitlesid kui mehed ja kelle vahvust alla kriiputab ja surematuks teeb Amatsooni jõe nimi, mille kaldal langesid viimased kohortaid.

Ka Böömimaal elas 8. sajandil seltskond naissõjalasi, kellegi Vlasta ülemjuhatusel. Nad ehitasid kindlusi, heitsid mehi enesele orjadeks ja pidasid kaheksa aastat sõda Böömi hertsogiga.

Nende vahvuse traditsioonidest tiivustatud meie aja venelannad on moodustanud veel Venemaal kodanlike sõjaväe valju distsipliiniga. Nad nõudsid neidsamu õigusi, mis oli meestel, kuna nad ka nõus olid sõjakäikusi kaasa tegema ja nõukogude sotsiaalõpetusi samuti relvaga kaitsma.

Andestamatu oleks aga unustada siinjuures Jeanne d'Arc'i kui naist, kes sõjaväelase mündris korrapäraselt täitis oma teenistuskohuseid,

Prantsuse amatsoonid 16. aastasajal.

Amatsoon.

kuna kūrassi kandmist temale antigi kohtu-protsessis peasüüks.

Ajalugu teab rääkida paljudest naistest, kes sõdurina võitlesid oma maa ja selle valitseja eest. Nõnda Hispaania nunn Alfares, kes ühtlasi oli Mehhikos Hispaania sõjaväe osade dominikaanlane ja lipukandja võideldes Hispaania kuninga eest. Õige nimi oli sellel vaimulik sõduril Donna Catalina Franco, sündinud 16. sajandi lõpul. Ta silmapaistvamaid omadusi oli julgus ja vahvus ja ta oskas võrratult organiseerida eeslitega transportimist sõjavägedele toidumoonaga veol.

Inglismaal mälestatakse veel tänapäev kedagi James Barry, keda möödunud sajandil nimetati Inglise sõjaosade ülemarstiks ja kelle sooline saladus avaldus alles pärast tema surma. Ja London osutus ka „Chevalier d'Eoni“ ka „Chevalière“ nimetatud, asukohaks, kelle soo üle kunagi selgusele ei saadud. Tema surma puhul kutsutud arstid olid muidugi uudishimulised, nagu arvata võis, selgitada seda saladuslikku mõistatust. Nad uurisid laipa ja kirjutasid selle tulemusedki paberile. Aga kohe peale selle leiti protokollil, otse sel kohal, mis pidi maailmale saladust ilmsiks tegema — tindi-plekk!...

Kui marssal, hertsog Richelieu, kes ilma naisteta ei saanud elada, oma sõjaväeosi Prantsuse provintsidest vaatamas käis, võttis ta enesega ikka kaasa mõne ilusa sõbranna. Et tolleagseid ametiasutusi mitte äritada, riietas ta oma kaaslaste alati noore ohvitseri mündrisse. See läks seni tähelepanematult, kuni ühe pika

*Revolutsiooniaegne Vene
naispataljoni paraad.*

rännakuni, mis paljude peatuste tõttu peaaegu aasta vältas, kus võõrastemaja peremees ühel päeval astus mütsi käes hoides hertsog Riche-lieu ette ja punane ärevusest vaevalt paar sõna sai rääkida:

„Monseigneur! Leitnant tõi praegu poja ilmale!...“

„Kolonel“ Parker—naine, kes mehena riidetatult saavutas kõrgema ohvitseri aukraadi.

Hiljuti oli suur mür-gel inglanna Valeri Smithi ümber. Miks? Et naine, tahtes oma maa-le paremini kasulik olla, end kolonel Parkeri ni-me all mehena esitas ja seda pettust pikale venitas. Mida heidetakse siis õieti mrs. Smithile ette? Kas seda, et ta mitte silmapilkuski end ebaväärsena ei näidanud oma mundri au suhtes?!

Kaebustes selgus ai-nult, et ta end koloneli-na üliinimliku iseloomu-kindlusega laitmatu oh-vitserina näitas!

Sealjuures naine kui sõdur ei ole tõepoolest uuemaaja sünnitus, na-gu eespool nägime. Lu-gematuid näiteid leiame ka marketenderite — toiduainete müüjate — hulgas, kes saatsid sõ-javägesid ja tegid kõiki rõõmusid ja kannatusi sõduritega kaasa ning võitlesid sageli lahingut-es ühes. Tuntud Saksa kirjanik Schiller ka tun-nistab seda, kui ütleb:

„Mis? Välk? See on ju Gustel Blase-witzist!“

Maades, kus naistel veel ei ole valimis-õigust, nõuavad nad seda järelejätmalt, aga seal, kus nad võivad valida, ei osutu nende hää-led veel kaua nõnda tugevaks, et ära hoida tu-leviku sõdasid.

Eestis, kus kodaniku enesekaitse mõttel eriti laialdane eluline alus, loomuliselt ka naised on sellest haaratud. Vastavalt moodsa sõja ise-loomule naised meil ei moodusta relyadega va-rustatud löögipataljone, vaid organiseeritud abijõude nii lahinguväljal kui ka rinde taga. Sanitaridena nad on valmis lahingus ohverdama oma elu isamaa hoideks ja võitlejate vendade elu päästmiseks. Need on meie naiskaitseliit-lased. Kuid suurim töö, mis nad teevad kodu-maa kaitseks on tõsise isamaalise meele ja vap-ruse kasvatamine tõusvas nooruses; see on va-hedamaid relvu juhuks, kui vaenuvanker peaks tallama Maarjamaa pinda. Siiski ka meil on märkida vapraid naissoolasi, kes relv pihus val-mis olid kodumaad kaitsma. Meie väejuhid teavad jutustada vabatahtlikult sõjaväkke pak-kumas käijatest vabadussõja puhkemisel. Oli isegi juhtumeid, kus naissoolased mehe riie-tesse riietunult märkamatult tahtsid end poe-tada kaitseväge aktiivsetesse ridadesse.

Ajaloo kuulsamaid ja põlatumaid naisi.

Ühes Berliini lehes ilmus hiljuti järgmine kuulutus: „Lukreetsia Borgia mürgikapi, mis Vene keisri Aleksander I. poolt kingitud, müüb E. M. 835. Selle lehe talitus.“

Selle kuulutuse ilmumine äratas kohe suurt tähelepanu kõigepealt Lukreetsia Borgia kõmulise ajaloolise nime pärast, teiseks, et see oli seotud Vene keisrite sugukonnaga. Pea jõuti jälle — jutustati — et selle kapi on keegi Vene pagulane päästnud revolutsiooni puhkemisel tsaari suvilast ja heinakoormas viinud üle piiri Poolasse. See kapp olevat mitu inimpõlve tagasi tsaari perekonnale kingitud ja Roomast Peterburi toodud.

Seega ühtlasi kerkib maailma ajaloo sügavusest esile kohutavamaid ja verisemaid, samal ajal aga ka huvitavamaid sündmusi, mis seotud on Lukreetsia Borgia nimega. Keskaja Rooma tõuseb uuesti meie vaimu silmi ette ja temaga piiramatu paavstivalitsuse hiilgeaeg. Itaalia vürstisood väljuvad vaimude rongina omist sarkofaagidest — marmorkirstudest — ja nendega ühtlasi kirjeldused nende paleede rikkusest ja toredusest, mis olid linnade keskusteks nagu oli troon nende losside koonduspunktiks. Lossid andsid tervele maale jõukuse ja külluse ilme. Meile tuleb meele nende piiramatu võim, nende pidud, mida nad sageli päevad läbi pidasid, tänapäev otse uskumatu pillamisega. Meie vaimusilma ette kerkivad need suured, igal juhul tähtsad inimesed, kes mitte üksi ei olnud meistrid alati võitlusvalmilt mõõka tarvitamas ja alamrahvast — orje — sundimas, vaid kes olid ka valitsejad vaimuvallas, muusade kaitsjad, kunsti sõbrad ja kunstitööde tellijad.

Borgiad on Itaalia keskaja kuulsamaid ja ühtlasi kirikuksamaid aadlikke. Päritolult Hispaaniast, nende võim tõusis Itaalias 1500. aasta ümber otse uskumatu kiirusega. Alfonso de Borgia astus 1455. a. kui Calixtus III paavsti-

toolile, tema õepoeg Roderigo sai paavstiks 1492. aastal Aleksander VI nime all.

Juba see Borgia elas ebakõlblikku elu, vaatamata ta kõrge kirikliku seisuse peale. Ta elas koos roomlanna Vanozza de Cataneiga, kes sündinud 3 last. Üks neist on 1478. a. sündinud Lukreetsia Borgia. Ta on huvitavamaid isikuid, kes kunagi elanud. Selle huvitavuse põhjuseks suurel määral oli teadmatuse ja salapärasuse liinik, millesse mässitud oli ta sündimine ja olemus ja mis tänapäevani veel selgumata. Ainult väheseid ajaloolisi pudemeid on hoidunud temast meie päevini. Peamiselt need esemed räägivad tema perekonna liikmetest, kes olid paavstid või teised kiriku tegelased. Muidu puuduvad märkmed nende elust; Lukreetsia elu on aga täieliselt ajaloo pimedusse maetud. Teda kirjeldatakse kui ilusat, meeldivat, väga saledat ja silmapaistvalt blondi naist. Pinturicchio maalitud freskopilt Vatikani palee Borgia saalis Lukreetsiast kinnitab seda kirjeldust. Kaks korda ta oli kihlatud, siis ta abiellus 1493. a. Johann Sforzaga, paavsti vikaariga Pesaros, kellest ta aga end lahutas neli aastat hiljem isa ja eriti venna Cesari pealekäimisel. Isa käsul ta läks mehele 21. juulil 1498. a. Neapeli kuninga Alfons II pojale Bisceglia vürstile. Selle abieluga Aleksander VI taotles poliitilisi sihte. Kui tema tütre abikaasa, nagu oletatakse, ta venna Cesari poolt tapeti, läks Lukreetsia kolmat kor-

Lukreetsia Borgia ühe vana Vatikani leiduva maali järele.

Põgenikud võõraste leegioni.

Inimesed, kel ei ole ei minevikku ega nime.
— Sattumine vihma käest räästa alla.

Kaugemale on jäänud peaaegu teadmatuks, et ka Hispaania peab ülal võõrleegione. Need väeosad, kes võitlevad maa eest, mis ei ootugi nende isamaaks, on arvult tugevamad kui Prantsuse omad, kelle peale tavaliselt mõeldakse, kui on jutt võõrleegionest. Leegion on pelgupaik, aga selles peitub kohutavat. Inimesed, kes tulid uute lootustega, satuvad Skülla lõugadesse, kuna nad tahtsid pääseda elu Karübdise surmavatest süelustest. Redu maandunuile, seiklejaile, kurjategijaile, kes on endast heitnud isamaa mõiste ja loodavad siin leida uue kodumaa. See kodumaa on põrgu,

da mehele, seekord Ferrara printsile/Alfonsile, kellega tal oli kolm poega. Tema nime nimetatakse juba ta kaasaegsete poolt õuduse ja põlguse tundega, tal oli päha kuulsus ta päratu ülekäte läinud elu pärast Roomas. Teda süüdistatakse häbistavas läbikäimises oma isa ja vennaga. Isaga tal olevat laps sündinud, kes Vatikani lukustatud uste taga sala ilmale tulnud ja keda siis kui võõrast leitud last kasvatatud. Need rasked süüdistused ei leia aga kinnitust tolleaegsete Rooma ajalookirjutajate poolt ja põhjenevad nähtavasti laimul, mida levitati ta haavunud esimese abikaasa Johann Sforza ja ta vaenlaste poolt, eriti luuletaja Pontano kaudu, ja mis viimaks kandusid kaugematessegi ringidesse. Igal juhul see metsik ja piiramatu kirgus, mida temale omaks teha tahetakse, oli ta

palju halvem kui see, mille nad jätnud maha. Rügement sisaldab tervet Paabeli keelte segu, kuna juhid püüavad eraldada ühemaalasi üksteisest, et paremini hoida ära põgenemisi. Nii võitlevad neegrid valgete kõrval, prantslased sakslastega/külg-küljeti, itaallased venelastega kõrvuti, maa-alal, mis ei ole eluvõimas, kuid ka ei sure. Tal ei ole sisemist väärtust, mis endast õigustaks raha ja vere ohvreid. Kuuskümmendtuhat sõdurit hoitakse prestiishi põhjustel hiigla kasarmutes ja lõpetavad oma elu haiguste ja sõdurisurmaga ühe maa käeliigutuse pärast, kes auhanelt peab kinni mingi metsiku maariba üle valitsemisest.

Seitsesada pesetat on käsiraha viie aasta peale (vähe üle viiesaja krooni) kohustuse eest oma elu ja tervist ohverdada maa hea käekäigu kaitseks, maa eest, kelle keel ja eluviis on võõras ja tundmatu.

Hispaania legionääride juhid hindavad kõrgelt sakslasi kui sõdureid. Need on nõuetavam „kaup“ ja nende antav rahasumma on suurem kui teiste rahvuste liikmetele. Nendega käiakse isegi paremini ümber ja roosk, mis mängib nendes väeosades erilist osa, ei tule nende juures tarvitusele.

Valjud korraldused moodustavad seal inimese elu; alates sellest päevast, kus ta allkirja annud leegioni astumiseks, muutub ta nimetuks olevuseks, numbriks rügemendi koosseisu raamatus. Ta seotakse silmapilk kasarmu ellu kinni. Kogu aasta kestes ta ei tohi lahkuda kasarmust. See kasarm, mis koosneb hiigla ehitusrühmast, on omaette väike linn. Ta sisaldab sõdurite barakkide tänavat, meeskondade maju, uulitsaid äridega, kust sõdurid võivad osta kõike tarvilikku, sest nad saavad palka ja peavad end seega toitma ja riietama. Kõik, mida legionäärid tarvitavad, alates riietusest

iseloomule täiesti võõras. Teated, mis tulevad tema kohta Ferrarast, on risti vastand Roomas levinud juttudele. Ferraras ta elas õnnelikku abielu ja perekonnaelu ja võitis peagi rahva armastuse ja paljude selleaja tähtsate meeste poolehoidu.

Mis neis vanades teadetes tõtt ja mis osutub legendiks — seda tänapäev on raske lahutada. Ka müüapakatava mürgikapikese ehtsuse üle ei saa otsust teha. Ei ole isegi midagi kindlat teada, et Lukreetsial üldse kunagi oli säärane kapp, mille mürgiga imbutatud ustemehanismi kaudu ta olevat oma austajaid surmanud. Püsimis jääb ainult veendumus, et Lukreetsia oli suurte võimetega, armastusliku iluga ja vaimse kaunidusega naine.

Legionäärid kõrves.

kuni algelise mööblini toas, valmistatakse kasarmu töökodades.

Kõige eest on hoolitsenud kõrge ülemus. Eriline lõbunaiste uulitski on seal sõdurite tarviduste rahuldamiseks. Kasarmute tüdrukud on legionääride arstide valve all. Mitte ükski teine naissoolane kui ainult „ametlikult tunnustatu“, ei tohi ilmuda kasarmute piirkonda.

Ühe aasta möödumisel, kui alati valve all olnud mees ülemuse poolt leitakse põgenemise suhtes kahtluseta, tohib ta lahkuda kasarmust ja isegi abielluda. Siis antakse talle väljaspool kasarmuid väike barakk, kus ta elab naisega, kuni tuleb käsk teenistusse minekuks. See käsk antakse viimasel tunnil enne äraminekut, et hoiduda põgenemiskatsetest. Sageli sõdurile ei jäeta aega naisega jumalaga jätuks. Iialgi ta ei tea, kui kauaks ta lahkub ja kas ta teda näeb veel kunagi.

Vahikohad kõrbes on on hävitava ilmastiku piirkonnas. Vahisõdurid seal on pärismaailaste alaliste kallaletungide hädaohus. Äkisti ilmuvad nad lastes legionääride pihta ja kaovad siis jälle jäljetult mägedesse.

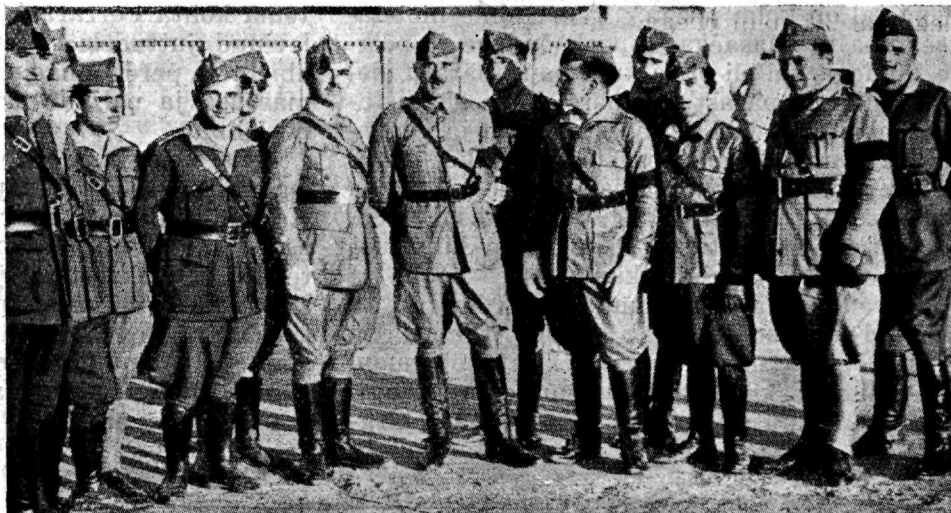
Kõrbes seisvad need väeosad vahil sageli kogu aasta ilma vahetuseta. Nad elavad seal kas telkides või valmistavad endale toiduveo autode tühjatest bensiinõudest omapärased elamud. See kõrbes ootamine tühjadel valvpostidel maksab elu enamusele legionääridest.

Et sinna kõigest maailmast koondunud inimmaterjali — ja mitte kunagi head — siis peab olema seal raudne distsipliin. Karistused isegi väikeste eksimiste pärast on kohutavalt valjud. Nuut hoiab neid ebaühtlasi inimesi koos ja kirjutamata seltsimehelikkuse seadus tõmbab piirid välisilma ja sunnitud kooselu vahele. Õiguspõhine legionääride eneste vahel on sama halastamatu kui nende ülemuste oma. Nii ei tule pea kunagi ette vargusi nende eneste hulgas, sest siis asuvad kõik varga vastu ja ka ülemus toetab neid.

Legionääridest on 40% seiklejad, kes armastusest teadmatuse vastu end lasid kirjutada sisse, teised on kurjategijad, põgenikud ja kodutud.

Leegion on nimetu. Kellelki legionäärilt ei küsita ta nime ega uurita lähemalt, kas ta nimi on õige. Kes soovib jääda tundmatuks — keegi ei tungi ta saladusse. Ta minevik on surnud! Allkiri lepingu all on maksev, ükspulhas kas see kirjutati joobnult, vabatahtlikult või sunnitud. Legionäärile antakse number ja ainult see number on maksev. See number elab, võtab vastu palka, sureb kõrbeliivas taudi või kuuli kätte, maetakse, kui tal on õnne, Centa kabelisse. Seal on eranditult mõnede sakslaste hauad, kes teenisid leegionis ja surid. Ja ainult Centa kabelis üksi seisab 4000 risti.

*Grupp välisleegioni
ohvitseri.*

Pahandavad olid rahatrahvid, mis määrati selle eest, kui olid seisatanud või hakanud liikuma sobimatul ajal. Aga see oli seepärast, et härrad vajasisid tubakarahha. Tundus paha, kui kedagi piikide ja odade vahel viidi peavahti. Nad olid seda nägu, nagu oleks neid viidud võlla. Nad ei tulnud ka iialgi tagasi tööle. See oli see diplomaatlik elu.

Kolm nädalat oli Tuuna moonamees Virmaga sõidutanud: lauakoorma esiteks sinna, siis siia, siis tänna — seegi kord oli laudadega kiire, aga kui ta sai nad pärale, ei teadnud keegi, mis nendega pidi tehtama, ja nii sõidutas ta nad mujale; väikese õige raske kasti jaama — oli kästud salaja viia ülalmainitud kast heinakotti peidetult jaama; kaks koormat okastraahti nõgusse kollaste lillede hulka. Siin oli ühes kümne teise hobusemehega vedamas liiva ühe kraavi täiteks, kuhu pidi tehtama sild. Kolm päeva tagusid mehed raudteivast sammu auku.

Murelik elu oli Alma Tuunal, suure Maahiste mõisa perenaisel. Johanssonn oli teda alul nimetanud prouaks, aga Alma oli naerata des öelnud, et ta on ainult perenaine. Just ukse eest läks mööda jookskuraav ja võõraid mehi oli igas nurgas. Ohvitseridele ja pealikutele pidi toad andma. Alma oli lahjaks jäänud, aga oli siiski säilitanud mõistuse. Tuuna asjust ta küsis üsna tähelepanelikult, kui nad jõid kohvi söögitoas. Siis nad istusid vaikides. Akki küsis ta:

— Kuulge Johanssonn, kas võite öelda, kas töömees elab oma perekonnaga meelsamini ühes mustas toas kui kahes puhtas?

Johanssonn vaatas võõrastades üle kohvitassi kõneleja kindlatesse sinistesse silmadesse.

— Mida Alma... hehheh... proua... hehheh... perenaine sellega tahab öelda?

Nii, kas teate, et ma olen viinud läbi, et igal perel on meil nüüd köök ja kamber. See on maksnud palju raha. Olen ise olnud emadele abiks sisustamas. Aga nemad on kõik minule pahased.

Johanssonni silmis välgatas tigidalt. Ta mäletas, kuidas nad Johanssonnskaga olid pahased, kui Tuuna tütreid ja kirikla proua aina tulid neile nõu andma ja segadust sünnitama. Ühtki söömaaga ei saanud rahus süüa, ikka

need pergelid olid ütlemas, mis on tervislik, mis mitte. Just nagu töömehe oma vats seda ei oleks teadnud. See oli vägivald ja kapitalistlik maailmakord.

— Endise peremehe ajal, jatkas noor perenaine, — asus üheksahingeline pere ühes väikeses, pimedas toas. Ja nüüd kuulen ühtlugu, kui hea oli endise peremehe ajal. Kas teie saate sest aru?

Johanssonn viivitas vastusega ja noor perenaine jutustas, kuidas nad ilusa uue töölismaja just olid nii kaugele saanud valmis, et võis sinna elama asuda. Arhitekt tegi plaani, igale eriperele kuulus puuviljaaiamaa, sügisel istutatakse pöösaid, maasikaid ja lilli. Ta näis uskuvat, et kui kõik marjad ja lilled on kohal, siis inimesedki on rahul.

Johanssonn pääsis oma arvamise avaldamisest. Ta ei pidanud lugu neist väikestest, mustadest tubadest, aga ta ei pidanud ka lugu uutest ja mugavatest. Mis põhjusel siis süüdistada kapitalismi, kui kõik on nii hästi?

Ühel ööl keset linnulauu ja toomingate õilmitsemist ärkas kindlustustöömaa kellahelelina peale. Ärkasid vanemad mehed, kes magasid laudbarakkides, ja ärkasid salgamehedki, kes istusid kraavi põhjas, käsi tüdruku kaelas. Maahiste mõisa emand seisis paljajalu, juuksed lahti, ja helistas söögikella: uus töölismaja põles heledas tules. Ta tõmbas nõõrist kui hingehädas, kella löökidest kuuldus selgesti, et küsimuses on kallima päästmine, kodu. Ta kartis, seistes seal lõhnaval noorel nurmel, kindlasti, et inimesed ei ärka ja ei päästa end. Jokise naisel oli kolmepäevane laps. Issand Jumal, kui kõik ei ole päästetud! Ta viskas kellanööri tüdruku kätte ja hakkas joostes minema õnnetuspaigale. Seal inimeste salgas, kus pidi sammu tasandama mäest üles minnes, kuulis ta kõneldavat, et tuli ei ole omapead pääsnud valla. Seal on üks pere, kellel kõik lapsed olid täiesti riides väljas. Kes siin küll läheb nimesid nimetama, aga tuleb tähele panna, et kui kõik teised pääsid vaevalt süngist, kui ehitus oli lausa tules, siis nemad olid kõik riides mäel. Nii, ja neil oli kraam kindlustatud nii kõrgesti. See on niisugune mees, et ihkas kindlustusraha... See kõik kõneldi sosistades. Aga Alma Mäkimatka surus käed südame vastu ja ta huulile tõusis küsimus:

milleks ma pingutan ja võitlen — nemad ei taha! Ta pani siiski kõik jõud liikvele, et tormata hädaliste juure: peab armastama tingimusteta ja piiritult.

Kuidas see kell nii halvasti helises, kas tüdruk ei oska nüüd helistada? Kas ta pidi siit tagasi pööрма? Pidi rahvast saama liikvele, et tuli ei pääseks levima. Ta ütles siis naistele, kes olid teel tulekahju kohale, et nad saadaksid kõik tallu, kes ei saanud ulualust lähemalt, naabritelt, ja hakkas tagasi jooksma. Pidi helistama hädakella!

Ta südame tuksumine takistas teda kuulmast tule kohinat. Lõokesed siristasid ta pea peal, ja surmamasinate kohal, mis katsid põllu-avaruse, kerkis kevadtaevas. Ta oli palja jalu ja öö niiskuses olid ta jalad kohmetanud. Ta tõmbas oma laiali juuksed kokku pealaele ja jooksis. Kas inimesed ei ärganud ja ei tulnud appi? Ta käis kui üksinda kogu maailmas.

Nii põles siis nüüd nende uus Honkala parajasti tuhaks. Kuidas ta oli jõudu pingutanud, et teda jaanipäevaks valmis saada. Kuidas ta oli jõudu pingutanud, et saada kõik sama kauniks kui iseenda jaoks. Kas oli võimalik, et Virtala kindlustusraha pärast, tolle väikese summa pärast, pani põlema kuue pere kodu, ehitise, kus olid suured aknad, rõdud, kõik võimalikud hoiuruumid ja kambrid. Mis aitas parandada olusid, võidelda inimese õnne eest, kui inimene jäi metsloomaks? Inimene, inimene tuleb enne parandada! Seda oli Nahinen öelnud ja see oli õigus... Viimaks hakkas küla ärkama, koerad haukusid ja vankrid mürisid. Ta keeras väravast sisse, kust ta talvel esimest korda oli sõitnud reega Lennarti kõrval. Ei ta siis polnud aimanud, et Maahiste oli nii strateegiliselt tähelepandav koht, nagu härrad ütlesid. Ta oli arvanud, et sõjavarustused püsahtuvad seal, kus nad siis olid olnud. Jalad savis ja risus hüppas ta üle purustatud puujuurte, lauatükkide ja väikeste raudesemetete. Kustki voolas verd, aga ta ei olnud ennast haavanud, ta keha oli otsekui tundetu. Kas nüüd alles pääsid nad liikvele? Külavanema hääl kuuldus kahedana. Ta tõreles tüdrukuga, kes kella helistas. Perenaine jooksis üle muruplatsi ja haaras kellanöörist kinni.

— Rutake! hüüdis ta külavanemale. — Õelge peremehele, et mina tuln tagasi kella helistama. Kes ei mahu naabrite juure... tulgu tallu. Kas Jokise naine on tõesti viidud varju? Laps on alles kolmepäevane.

— Perenaisel on suur haav jalas, hüüdis omakorda külavanem, sõites mööda esimese hobusega, kelle vankril veetünn kolksus.

Jalad verised, seisis Alma Mäkimatka ja tõmbas kellanööri. Selgeina ja täis häda kõlasid kellalöögid üle jooksukraavide, okastraat-aedade, üle kogu selle avara põllu, mis ei saa-

nud kanda lilli ega õisi, vaid mis valmistus sõja vastu. Üle kodude kõlasid kellalöögid, üle kõikide nende inimeste ja elajate, kes siin päeval askeldasid ja öösel magasid, teadmata, mida homme päev kaasa toob. Alma Mäkimatka tundis, et jõud on otsas, aga ta tahtis kella helistada ja ta jaksas. Tüdruk jooksis ta juure ja jutustas, et tulekahju oli süüdatud — see oli kuritahtlik süütamine. Kas see polnud kole! Alma Tuuna kell hüüdis maailmale, et inimene on hädas. Inimene läheb hukka, inimene hävitab igaveseks iseenda, inimene tapab oma viletsa hinge. Temale endale hüüdis kell: tule armasta rohkem, tule anna andeks, tule armasta piiritult, ilma tingimusteta, ilma lootuseta...

Ta ei näinud enam enda ette, kui mees ta juure tuli. Kellanöör läks lahti ta käest ja ta vajus jõuetult mehe õla najale. Lennart Mäkimatka võttis ta käsivartele ja kandis ta sisse. Siin oli hea, siin ta tänas Jumalat... elu... kõige eest.

Tuli sirelite öitseag. Päevad olid täis sina ja ööd punetust. Ei ainustki vihmapiiska annud taevas. Maa elas vanadest tagavaradest, sellest niiskusest, mis ta oli kogunud sulavast lumest. Öhtujaheduses lõhnasid taimed raskesti, otsekui hüüdes abi janule. Taevas ei kuulnud seda hüüdu: päeval lõõmas päike, öösel punetasid taevaääred.

Kankaa kirikuküla sireleil oli siiski õnnestunud imeda tarvisminevat niiskust ja nad kandsid oksadel täistarju. Kirikla sirelite all laulsid linnud, mängisid lapsed ja laulsid usklikud inimesed. Kirikuaia lillede all uinusid surnud, õhkasid järelejäänud ja kohas orel. Someri vanade puude varjus olid rippmatid jälle pingul tüvest tüveni ja muulastest sõjamehed põimisid lõhnavad lillekobarad ja löid nendega näkku uhkele kirikuküla mõrsjale, kellega nad said kõneleda ainult ülemaailmalist armastuskeelt. Ka perenaise ja ta armastatu vahel juhtus seal kokkupõrkeid, aga neis ei tarvitatud sireliõisi, sinna sobisid paremini nõgesed. Ka laste ja ema vahel juhtus tülisid. Irjast ähvardas emale tulla tõeline rist. Tal oli juba oma kõikumatu tahe. Kui ema lubas ta saata Tuunale Riikka hoole, siis Irja heitis pea selga ja ütles, et ta ei ilge minna niisuguse inetu vanapiiga juure. Ta otsis kaitset Fedja-onult. Ja Fedja-onu võttis ta põlvedele ja suudles teda. See kohutas ema.

„Tule sealt ära, Irja!“ hüüdis ema.

„Miks?“ naeris kirjutaja, surudes oma põske varavalminud lapse roosilise põse vastu.

Ja Irja ütles isemeelselt:

„Mine sina ema polkovniku juure, mina pean Fedja endale.“

Mäkimatkas oli rohkem sireleid kui mujal. Neid oli pikk rivi akende all ja nad moodus-

tasid puisteel ja siin-seal päikesepaistelisel kohtadel seisid veel ema, isa, Piina ja laste nimel olevad sirelid. Kõik sirelipuud, mis talvel olid linnast toodud nimepäevadeks, olid alal hoitud ja õitsesid üha uutel kevadetel Mäkimatka rammusas mullas. Otsekui laisasti ujudes liikusid metsmesilased lõhnas põõsaste vahel, jõid end purju täite õiekarikate ääres ja läksid uimastunuina uute rõõmude poole.

Ka Mäkimatka perenaine veetis uimas-tuses päevad ja ööd. Sirelite aroom läks talle verre ja hoidis teda unesarnases olekus. Ta seisatas sirelimajades, silmad suletud, hingas sügavasti ja oli raugenud päikese kuumuses. Ta vaatas läbi sinilillade õiekobarate üles avarusse ja kuulus rohkem õhule kui maale, ta magas murul ja oli üks temaga. Vana Piina, kes käis talitades köögi ja aia vahet, kuhjas ta ümber pirukaid ja marjakeediseid. Tullles mullaste kätega maasikamaast, laskus ta vaibale perenaise juure ja tembutas seal kui lapse ees.

„Meie Maarja mõistab, kuidas seda elu tuleb elada!“

Ja inetu vana naine haaras kinni valgelil-lelise sitsiriidega kaetud õlgadest ja raputas neid hellasti, nägu naerul. Proua Mäkimatka praotas silmi ja naeratas temagi.

„Küsi õmblusringilt,“ ütles ta uniselt, „kas see on õige elu, siis kuuled.“

„Millest see aru saab — niisugune pudru-pada. Popo — popo — popo — popo — seda ta mõistab.“

„Kuule, mida arvad tulevasest elust?“ kü-sis Maria proua äkki, silmad täitsa lahti.

Piina püüdis minna tõsiseks, punased vist-rikud ta näol jäid juba siledale ihupinnale. Samal silmapilgul ta suu siiski vedas end kõrvuni ja ta naeratas hooletult.

„Mis nüüd mina sellest. Ei mina tea sel-lest midagi.“

„Kui see aga oleks nii hea kui need päe-vad, siis läheks sinna meeleldi.“

„Ega see ju ei ole.“

„Vana pagan, kas kahtled selles?“

„Kas mu proua siis teab?“

„Oleks lõbus Arvot kohata.“

„Ohoh, kas tuli siis meele.“

„On alati olnud meeles.“

„Ohoh!“

„Vana narr, Arvo on minu kauneim laps. Oleksin meelsamini annud mõne neist teistest.“

„Kas mu kallis mõtleb siis, et Arvo on surnud?“

„Mõtlen vahest.“

„Õmblusringi jutt.“

„Härrad on rääkinud peremehele.“

„Ohoh!“

„Sylvigi peab peremeest surnuks.“

„Kas Sylvi on siis juba otsustanud, kelle ta võtab?“

„Ei veel.“

„Kui ei võtaks kedagi.“

„Vana narr.“

„Mis sest muud tuleb, kui uus nutt. Kirju-taja oli petis.“

„Inimese süda on ikka petlik.“

„Kas niisuguseid asju mu kullake mõt-lebki sirelite all.“

„Ei mõtle midagi. Üht ja teist tuleb meeles.“

„Sööge ära ja ärge mõtelge.“

„Ei maitse.“

„Sirelid õitsevad peagi ära.“

„Ära räägi nii, lase mind mõelda, et nad ikka õitsevad.“

„Õige, mu kallis, sirelid õitsevad ikka.“

„Kas sinugi süda on võlts?“

„Ise ju käskisite mind valetada.“

„Mine oma tööle ja lase mind olla.“

„Lähem, kui olete söönud. Kolm päeva te pole söönud.“

(Järgneb.)

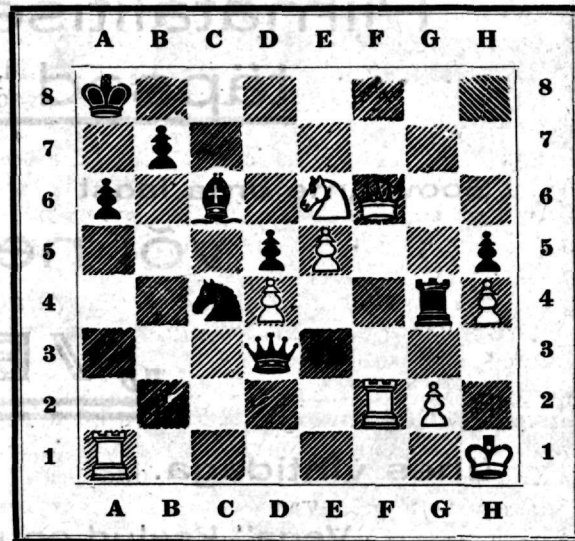

MALE

Toimetaja A. Burmeister.

Lõpumäng.

Mustad: C. Schlechter.

Valged: D. Janowski.

Ülaltoodud turniiri partiis mängisid valged 45. Re6-c7+, Ka8-a7 46. Rc7:a6 ja alistusid peagi. Selle asemel oleks nendel olnud elegantne võit, nimelt: 45. Va1:ab+! b7:a6, 46. Lf6-d8+, Ka8-a7, 47. Vf2-f7+, Oc6-b7, 48. Vf7:b7+! Ka7:b7, 49. Re6-c5+ ja võidavad.

TALLINNA KREDIIT PANK

ASUTATUD 1907. AASTAL.

Põhikapital Kr. 1.290.000.—
Tagavarakapitalid. " 612.000.—

Juhatus: Tallinnas, S. Karja tän. 20.
Telef. keskjaama väljakutse: KREDIITPANK.

O s a k o n n a d :

Abjas, Antslas, Haapsalus, Hiiu-Keinas, Jõhvis, Narvas, Nõmmel, Tapal, Tartus, Türil, Viljandis ja Võrus.

Toimetab kõiksugu pangaoperatsioone.

Piimatalitised, muretsege täpsed võikaalud!

Soovitame oma laost

või netto kaale

„VEGA“

ühes vihtidega.

„Vega“ kaalud on roostekindlalt tinutatud.

P. K. „ESTONIA“ Tallinn, Jaani t. 6. Kaubaosak. kõnetr. 20-90.